

Poetaren goiargia

Luis Mari Mujika

Hainbestean, hainbestean
nintzen goialdera joan
—hatsak gorantza eroan—
uso itzul nintzela airean,
eta gailurretan egan
hegada nagi-harroan
(ah, ze gozamen neregan!)
gelditu maila goikoan.

Ene poesi otzana,
—hau hartu eta hura utzita—
goi-gailurretan barna
egin genun elkar-zita,
halako hitz, halako bista
gaindiezina zen dana
pisurik ez duen zama
gisa airean eskegita.

Poesia-damari

Itxi nitun atetillak,
laga albora hainbat arazo
(gezurtia al naiz, akaso?),
bildu ere lehiatilak,
lehendiko olermen hila
zitzaidan garretan jaso,
ahaztu guztiz iskanbilak,
senti musaren eraso.

Han gelditu nintzen lotan
hitz ezti-nagian gentzan,
ohe bigunean etzan
ene damaren ondoan,
bere berba nun eroan
(nik ez nion ezer esan)
molde oso isilekoan
bihotzak dena ausnar zezan.

Altzifrearen itzala

Altzifrearen itzala
itzal gaitz-serioa,
altzifreak atzamarka
landaren aspergoa
(utz nazazu landarekin
bihurtzen minago!),
berde mikatzak hozkatzen
pinuen arrastoa,
ortzemugan hilobiak
iresten ilun noa,
isilgunea lagunmin
(ah, nahikoa, nahikoa!)
kanpusantua ausnarturik
ironia geldoaz
(utz nazazute, mesedez,
biltzen *barneagoa*),
altzifre berde-hotzetan
ahitzen ene leloa,
Goltzurko ote makurretan
ihes zentzu zoroa...

Azaroa makaletan

Azaroa makaletan,
gozo, kuttun, hori,
olibadi ta mahastiak
arratsaren zoriz
(zergatik ote da, esan,
hitza ene hilobi?),
pentsa ondoren pentsatuz,
koan ta etorri
udazkenak gauza berak
dizkida egotzi,
Arga-ren ertzetan mahatsa
aletzen, zozo bi
zumarren lo epelean,
ah, ze malenkoni...!

Gizon etsia

Sartu nintzen behin izuti
bere begi leihotara,
begi haietan enara
bat zegoen urkaturik,
puial baten hortzak zutik
barre zegiten gogara,
arima dardar, biluzi,
ah, ezin nintzen atara...!

Gaztelak bidetan urre,
Euskal Herriak gaitz luze.

Laban beltza sabelean
zaida krudel etzan,
labana gelditu aih, aih,
zutik alajainan
(—“ez, ez nazazu ni zula,
hilagun baitzaituda!”),
laban hotza bat-batean
hasi zait galdetan,
—“duzun odol oro eman
dimenteko zaitean”,
sabela, esteak, bihotz
husturik ta hilotz,
laban beltza sabelean
zaida krudel etzan...

Gaztelak bideak luze...
(Gerardo Diego-ri, 10-VII-1987)

Gaztelak bidetan urre,
Euskal Herriak gaitz luze,
Gaztelaren luzamena
bihotz etsiaren pena,
gaztelania burugoi,
euskara, berriz, izukoi,
euskararen bizimendu
gaztelaniak jaten du,
hamar hagin hozka lurra
(ah, gaztelani lapurra!)
mintzairaren asperenaz
bailitzan mintzo-eihera,
inguruan euskal hitzak
(bihotz, bihotz, entzun itzak!)
kexu ixila barreiatzen
dabilta gaur gailen,
Gaztelak bidetan urre,
Euskal Herriak gaitz luze.

Ne guz, udaz, zankenab...
hots oztinen errotan
ura doa etsipenez
noiz izango itsasoan.

—“Arren, etzaite urrunera
Euskal Herri-tik joan,
gera zaitetz, hemen gera,
hizketa maitezkoan...”

Ene isiltasunaz...

Ene isiltasunaz eta
bakardadeaz ase
gauaren ontzi ilunean
(beltzgorik daiteke?)
itotzen naiz, ezkututzen
izu gaitzaren jabe,
ene eneari (nolatan?)
bakanki natza galde,
galderak eta susmoak
bat-bestearen atze
(ausaz, jainkoak ene hitzaz
kezkatu ote daude?),
itzal nagusien gisa
galderak eragabe,
“naiz”, “ez naiz”, “zertarako naiz”,
“ai, ez izan naiteke”,
ene susmoen gorpila
malda behera herabe,
barneko ibarretan kezkek
etengabeko larre...

Urederra ibaia

(Gerardo Diego-ri, 10-VII-1987)

Uraren ispiluetan
galtsoroen urrea,
ur hotzaren besoetan
nagi, isil paisajea.

Urbasa-oinetan zehatz
ur garbizko zauria
kristaletan irekia,
aih, ze egarria dedan!

Urederra goitik-behera
Amezkoetan zehar,
arrats nagiak asperra
ur freskotan hiltzear.

—“Ah, niretzako zure urak
“ur eder”, osin berde,
zuregan ito nindeke
“hutsa”lortzeko guraz”.

Neguz, udaz, udazkenez
hots oztinen errotan
ura doa etsipenez
noiz izango itsasoan.

—“Arren, etzaite urrunera
Euskal Herri-tik joan,
gera zaitez, hemen gera,
hizketa maitezkoan...”

Aih, Esther, aih, Esther, aih, Esther,
zure ederdurak
ez daduka muga,
ez daduka bazter,
aurretik atzera
—atzetik aurrera—
guztiz zera lerden,
ai, Esther, aih, Esther, aih, Esther,
naiz eskuin, naiz ezker
(hontan ez dut duda,
hori nuke gura)
zuk ez sobran ezer
hain bait zara eder,
aih, Esther, aih, Esther, aih, Esther...
—“Aih, niretzko zue irak
“nahiz”, “ez naiz”, “zaintza”
“ai, ez izan naiteke”
“ai edo”, oin berde,
ene susmoen gurrupia
malda behera herabe,
barneko ibarretan kezkak
etengabeko larre...
hitz oxinien erronan
ura dos eripenez
noiz izango itasoa.
—“Aren, ezalite mundora
Euskal Herri-tik joan,
gora zaitex, hemen gora,
hizketa maitezkoa...”

Olerki hibridoa
(1991-X-26)

Ay, mi amada bihotzean,
cuando te ví nere aldean
qué es lo que sentí, aih, ene,
qué es lo que ví, maite nere,
mi Esther, guztiz zinen eder,
del todo eras airos, lerden,
tus brazos, sabela ta izter
eran suaves fruta baizen,
ah, y tus pechos neregan
nadaban arrain bezelan,
con tu amor gau-jostari
bebí sabroso edari,
junto a mí uso bazendi
consentida zaitut senti,
ay, mi Esther, ay, nere Esther,
cuánto eres dulce ta ze eder!!!

Nik etzaituda...

Nik etzaituda ordainetan maite,
ezta zinelako noiz-noiz maitakor
(goizegi zitzaizun maitasuna agor),
maitatzen zaituda zuk maita gabe.

Zure ederrak erretzen nau buka arte,
urrun ala gertu barnean zagoz
nahizta ene joerekin ez ados,
bihotz hontan nolan zuk ez gozarte?

Dolutzen, mintzen nauzu, nik, ordea,
hutsune hain lazkarrien ordain
eskaintzen ene desiren betea.

Entzun, zure arbuio guztien gain
nahizta espero nuena ez gerta
zurea nauzu guztiz, lehen eta orain.

Ortze zuriko ilargi

Ortze zuriko ilargi,
bihotz gaitzak naragi
beregana, aiah, aih, aih, aih.

Eguzkiaren gori,
zergatik sugar hori?
beregana, aih, aih, aih, aih.

Maitaleak hitz nagiz
narakar leun, baldanki
beregana aih, aih, aih, aih.

Aih, maitearen zori,
aih, bihotzaren hordi,
beregana, aih, aih, aih, aih.

Josebak Mariari

Josebak Mariari
aih, aih, aih,
Mariak Josebari
bai, bai, bai,
amodioa elkarri
begirada argizko sari,
maitasun leun-zoragarri
bata-besteak opari,
Josebak Mariari
aih, aih, aih,
Mariak Josebari
bai, bai, bai...

Entzun, zure arazoak
nahizta espero nuena ez gerta
zurea nauzu guztiz, ihen eta orain.

Bi gazte

Ai Bi gazte maita-zoriz
bihotzaren su goriz
—“zure ondotik ihes
ez naiteke joan ez”,
zioen bero-garmin
nahiz ezin zela jakin
mutilak neskatxari,
neskatxak mutilari...

Nik ogoi jakin hon
(hobe litzake ez jakin)
jari goibel eta samin,
jartzen nazu oso eri,
bainintzen zure maitamain,
og txit ta tri oso.

Aih, aih, zindudan ikusi
hobe ez bazinen itzuli,
jari goibel eta samin,
(ah, ah, hobe nun ez jakin),
og txit ta tri oso,
dena baitzenidan esan,
ezetzaren berri eman,

Ah, ah, hobe nun ez jakin
(betinago batez isil nadin)
Aih, aih, zindudan ikusi
hobe ez bazinen itzuli,
wren, eztaite etorri.

Ah, sekretuaren gordin
eta arbuioaren samin,
hobe nuen nik ez jakin
hain, hain zinadela hozmin,

Aih, aih, zindudan ikusi
hobe ez bazinen itzuli.

Arren, etzaite etorri

Gogor didazu eragin,
erraiak bihurtu irakin,
gogor didazu eragin,
arren, etzaite etorri.

Erraiak bihurtu irakin
bainintzen zure maitamin,
erraiak bihurtu irakin,
arren, etzaite etorri.

Bainintzen zure maitamin
jarri goibel eta samin,
bainintzen zure maitamin,
arren, etzaite etorri.

Jarri goibel eta samin
(ah, ah, hobe nun ez jakin),
jarri goibel eta samin,
arren, etzaite etorri.

Ah, ah, hobe nun ez jakin
(behingo batez isil nadin!),
ah, ah, hobe nun ez jakin...,
arren, etzaite etorri.

Aih, aih, zindudan ikusi.

*Aih, aih, zindudan ikusi,
hobe ez bazinen itzuli.*

Arboladian arbol bi,
arboladian bi itzal,
beti iheskor izan zinan,
nik ongi dakida hori.

*Aih, aih, zindudan ikusi
hobe ez bazinen itzuli.*

Nik ongi dakida hori
(hobe litzake ez baneki),
jartzen nauzu oso eri,
oso eri ta txit gori.

*Aih, aih, zindudan ikusi
hobe ez bazinen itzuli.*

Oso eri ta txit gori
dena baizenidan esan,
ezetzaren berri eman,
ah, sekretuaren gordin.

*Aih, aih, zindudan ikusi
hobe ez bazinen itzuli.*

Ah, sekretuaren gordin
eta arbuioaren samin,
hobe nuen nik ez jakin
hain, hain zinadela hozmin.

*Aih, aih, zindudan ikusi
hobe ez bazinen itzuli.*

Ezkon-egunean

(Puntuak etenetan bakarrik)

Elosu-n, 30-V-1990 (Gip.)

“Senargaia non, aih!” / eliz-kanpaia dilidan,
eliz-kanpaia alai, / Idoia amoretan da-ta
neskatxak ezkon nahi, / —“ama, jantzi zuria non da,
jantzi zuria, bai, bai”, / dorrean hamaika kolpe,
eguzkia garai, / Idoiaren ezpain biak
gerezi-anpolai, / bular leunen tontorra
araun-usainez blai, / ah, sabelaren zuria,
ah, izterren usain, / —“zapata zuriak, non, non,
bihotza dut ernai, / oraindik lore-koroia
buruan falta zait”. / Ah, lore-koroia falta
t’ezkontzeko garai, / —“ekardazu lepokoa,
eraztuna ere bai”, / eliz-kanpaia dilindan,
eliz-kanpaiek jai, / bular zurien alturan
lizar-begiak zai, / —“tori lore-sorta argia,
promes urdinen gai”, / eliz-kanpaia dangaka
—“nor da zure galai?”, / hamaika kolpe dorrean,
eguzkiak dirdai, / “ezkon nahi zenuke bainan
zuk ez *senargai!*”. / Eliz-kanpaia-dilindan...

Bazko-egunez
(31-III-1991)

(Puntuak etenetan eta lerro-amaieretan)

Udalehena da etorri, / loretan huntza, zitori, /
arrosak eta elorri / (indarra nork dio nori?), /
ederra ederrez gori, / alai enarak ta txori /
jauzika orritik-orri / bailuteen oreinaren zori. /
—“Hil egin zaituzte, Jesus, / igurtzi usain ta ukenduz, /
heriotzaren mendekuz / harri hotzean ostendu”. /
—“Hilobi hotzan, Maria, / esan, zer duzu ikusia?”, /
—“aingerua ta jantziak, / gorpurik gabeko hobia, /
mugitzean gain-harria / iluna ordez argia, /
bozkariozko ditzia, / biztu baita Jaun Handia!!”. /

Sufrimenduen ondoren

Basko-eguzia
(31-III-1991)

(Puntuak etenetan eta lerro amairetan)

Sufrimenduen ondoren / baretasuna dut gura,./
bake ederra —ez mindura—, / barren barrerendik datorren /
ezbai gabeko hats goren. /

Barne-gelatan sartzen naiz / oihartzun hobeen gose /
(kanpoan sufritu oste); sartzeak, bainan, dagit gaitz /
bihotzak dulako ekaitz... /

—“Hilobi horretan, gaitz, / ez da gaitz... /
—“ingurua ta jantziak, / gaitz, / gabeko hotsak, /
mugitzen gain-kantira / liru ordez, /
buru /
—“ekardazu lepokoa, /
eratzuna ere bai”, / eliz-kanpaita dilindan,
eliz-kanpaita jai, / bular zurien aluran,
lizar-begiak zai, / —“tori lore-sortu argia,
promes urdinen gai”, / eliz-kanpaita dangaka
—“nor da zure galai?”, / hamaika kolpe dotorean,
eguzkiak diridai, / “ezkon nahin zenoke bainan
zuk ez senargai!”, / Eliz-kanpaita dilindan...

Longida eta Artzibar-ko lurretan
(28-III-91)

(Puntuak etenetan eta lerro amaieretan)

Irati ibaian erromes / Nafarroa dut senti, /
maitasun ta bihotz onez / —aintzinean banendi— /
bihurtu naiz zaharregi, / samindura baino ez /
euskararen heriotzez / baidoakit barnetik. /

Hemen Itoitz, harago Orbaitz, / Artozki eskuinera, /
landa bilutsean Ezkai / t'eremuen galera; /
zeinek horrela itzaltzera / bultzatu zaituzte, aih, /
(lehen baizi nadeten garai) / haitzak maldan antzera... /

Eguberri
(1991-XII-2)

Era, era, era astotxo,
goazen Belenera
haurraren ikustera,
era, era, era azkartxo

Ulia mendi-maldatik
ni hondartza ikuskari,
uhinak joan, uhinak etorri
ura haitzetan zanpari,
behean Gros, Monpas, Donosti,
hurbilean Iradi,
urdin serio ta hotzak
itsasoak opari,
aih, aih, eguberri honen
poz eta zoragarri,
haruntzago Hondarribi,
Donibane, Getari,
uhinen marra aratz-xuria
hondarrean txit garbi,
Belen-en jaio da Jesus
umil, eskax, elbarri,
bonba eta lehergailuak

mazapanetan jarri
(bakea, noiz iritsiko
galdetzen nauzu ari),
Euskal Herri enea, gaur
itxiko zure zauri,
astoak batzutan pausu
baldar, pisutsu, nagi,
bestetan, ordea, aih, aih, aih,
urduri eta arin,
elurraren mantxa aratzez
Ernio ta Adarra handi
(ah, nik desideratua
gaur egia badadi),
Belendik ezkila hotsak
(bihotz, agokit adi!)
Euskal Herrian behingoaz
bake-mezulari...

Era, era, era astotxo,
goazen Belenera
haurraren ikustera,
era, era, era azkartxo

Eremuak, eremuak
ta eremuen sare,
Gares-tik haruntz Obanos,
Muruzabal, Eunate,
Uterga-n Beriain Jaunak
euskararen ondade,
Arnotegi-ko maldetan
garitegizko udate
(esan, zer azaldu nahiaz
neurritzok zabilzate?),
soroen geometrian
urre eta ardo gazte,
euskal izenen itxuran
erdara gaitzak kalte
—ausaz, lotsa ote dauka
Beriain —go abatek?—,
landa luze-okretan
bazterrak mugagabe,
soroai esker begiok

margo ta libertate
(esan, ene Nafarroa,
oraindik lo al zaude?),
mahastien odol altuan
—nolan isil naiteke?—
suminduraz ta ezinaz
eginda barne labe,
Euskal Herria “etxean”
maizter da ta desjabe,
semeak etxea suntsitzen
puskaka ta alez-ale,
linea okreen antsian
hats ezinen hondamen,
susmoaren leher-beharrak
zutik kanpo ta barne,
egunak gau itzuli nahi,
goizak, berriz, atsalde,
nik bidean beti “lehen”
sentimenduen kate...!

Tirol
(26-VIII-91)

Aspaldiko irrika gaitzak
barnean zigorkari,
Austria txukun, lerdena
antsiz naiz bisitari,
Verarlberg, Brand, Lünersee,
belardi leunen argi,
Tirol Garaieko oihanak
berdearen mirari,
ortze urdina lakuetan
abstraktu, biluts, nagi,
elurra ta aintzira aratzak
ibarretan maitari
(esan, zeren susmoak nau
honetara ekarri?),
parajeak miretsiaz
Euskadi oroikarri,
haitzak, belarra, mendiak
margo bizitan nahasi,
etxeak jostailu gisa
hornituta loradiz,
balkoietan edergintzak,
izar, koska, orrazi,
lehen inon ez miretsia
ustekabero nik kausi,
ah, eder honetatik zerk
naiteke desitsasi?

Aia-ko Harriak
(Abenduak, 12, 1991)

Muganix, Txurumurru, Erroilbide,
arroka, zintzur t'erroitx artean
ezker-eskuin amildegizko bide,
atseden bat hartzen geldi naitean...

Gailurrean arranoen naiz kide,
arnas-estuka, noizpait, tontorrean
mendiarekin erraldoi baninde
alturen gainetatik dagit egan.

Aurrez Irun, Errenderi, Oiartzun,
harago Endaia eta Getari,
oro nik bake eta eder-ogasun.

Atzetik Domiku lakua garbi
sabelera ortzea hustua bailun
aintzin bateko lamien opari...

Luis Mari Mujika